

ARBEIDS- OG
SOSIALDEPARTEMENTET

Strategi

Strategi mot arbeidslivs- kriminalitet

13. januar 2015

Strategi mot arbeidslivskriminalitet

Regjeringen legger med dette fram en strategi for å styrke innsatsen mot arbeidslivskriminalitet. Regjeringen vil bekjempe arbeidslivskriminalitet og fremme seriøse og gode arbeidsforhold gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige myndigheter og arbeidslivets parter om forebygging, kunnskapsdeling og håndheving. De enkelte tiltakene i denne strategien må ses i sammenheng med regjeringens samlede politikk mot økonomisk kriminalitet.

1. Innledning

Kriminalitet i arbeidslivet er en økende utfordring. De som driver systematisk i strid med lover og regler ødelegger for hele arbeidslivet. Konsekvensene er alvorlige for de enkelte arbeidstakere som berøres, for virksomhetene og bransjene og for samfunnet som helhet. Regjeringen vil styrke innsatsen for ryddige og seriøse arbeidsforhold og vil bekjempe kriminalitet i arbeidslivet. Skal vi lykkes er det nødvendig med bred mobilisering. Denne strategien for styrket innsats mot arbeidslivskriminalitet er derfor utarbeidet etter dialog med hovedorganisasjonene i arbeidslivet.

Strategien bygger på noen hovedområder:

Samarbeid med partene i arbeidslivet

Det er nødvendig med et bredt og vedvarende samarbeid i arbeidslivet for å bekjempe kriminalitet og useriøse arbeidsforhold. Regjeringen vil sette temaet på dagsorden i Kontaktutvalget.

Treparts bransjeprogrammer er en viktig samarbeidsplattform mellom myndighetene og partene i de bransjene hvor utfordringene er størst. Holdningsskapende arbeid er viktig for å mobilisere hele samfunnet til medeierskap i kampen mot kriminalitet og useriøse arbeidsforhold.

Kontroll og oppfølging

Felles operativ innsats mellom politiet, skatteetaten, Arbeidstilsynet, NAV og andre offentlige etater har vist seg å gi betydelige resultater i enkeltsaker. Denne type samarbeid skal styrkes og gjøres mer systematisk. Bedre deling av informasjon er nødvendig for å sikre effektiv oppfølging fra offentlige myndigheter. Det er viktig at anmeldelser følges opp og at de alvorlige sakene kommer opp for domstolene så raskt som mulig. Bedre kunnskap vil gjøre det mulig å målrette kontrollvirksomheten. Regjeringen ønsker å gjøre det vanskeligere å være useriøs, uten legge byrder på de virksomhetene som driver seriøst og som er opptatt av å følge lover og regler.

Innkjøp

Seriøse bestillere og leverandører har en nøkkelrolle for å hindre at kriminelle aktører får innpass i arbeidslivet. I forbindelse med arbeidet med Forenklingsutvalgets innstilling foreslås det å innføre en hjemmel i regelverket som åpner for å begrense antall underleverandører i bransjer hvor det er særlig store utfordringer. Det skal stilles krav om at leverandører til det offentlige som hovedregel skal ha lærlinger. Det gjennomføres et arbeid med å informere og veilede om hva som er "beste praksis" når det gjelder etterlevelse og oppfølging av forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter.

Kunnskap

Virksomhetenes og forbrukernes muligheter til å ta informerte valg må styrkes. Det må bli lettere å finne fram til de seriøse aktørene og vanskeligere for de useriøse

aktørene å tilby sine tjenester. Tiltak som alt er satt i gang for å motvirke sosial dumping og useriøsitet i arbeidslivet skal evalueres. Samfunnets kunnskap om utbredelsen av arbeidslivskriminalitet må bli bedre.

Informasjon

Servicesentre for utenlandske arbeidstakere og nettbasert informasjon gir et godt utgangspunkt for å informere utenlandske arbeidstakere som søker arbeid i Norge. Det skal gjøres en samlet gjennomgang av informasjonstilbudet til utenlandske arbeidstakere og gjennomføres tiltak for å gjøre dette bedre kjent.

Internasjonalt samarbeid

Arbeidslivskriminalitet er grenseoverskridende. Styrket samarbeidet med tilsyns- og kontrollmyndigheter i andre land er viktig for å oppnå resultater. Norge vil delta aktivt i nye samarbeidsinitiativer i EU-regi og ta i bruk de mulighetene EØS-avtalen gir. EØS-midlene kan bidra til et slikt arbeid i de land som mottar slike midler, i henhold til Regjeringens europastrategi.

Samarbeid mot svart økonomi

Det foregår et godt og regelmessig holdningsskapende arbeid i regi av Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ). Dette er en allianse av sentrale parter i arbeids- og næringslivet (LO, NHO, KS, Unio og YS) og Skatteetaten. Alliansen arbeider forebyggende og handlingsendrende mot svart økonomi. Tiltakene retter seg mot forbrukere, næringsliv og ungdom. De siste årene har SMSØ arbeidet spesielt med elever i videregående skoler. Tiltaket er nylig utvidet til også å gjelde elever i ungdomsskolen. SMSØ har begynt å samle informasjon fra kommuner som har gode erfaringer med egne tiltak for å forhindre arbeidslivskriminalitet hos sine leverandører. SMSØ ønsker å kunne bidra til å formidle erfaringer med å forhindre arbeidslivskriminalitet til alle landets kommuner. Dette arbeidet starter første halvår 2015.

<http://www.samarbeidmotsvartokonomi.no/>

2. utfordringene

Hva er arbeidslivskriminalitet?

Arbeidslivskriminalitet er:

Handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.

Hvordan skjer arbeidslivskriminaliteten?

I mange tilfeller dreier det seg om kriminalitet *i* arbeidsforhold, som for eksempel alvorlige brudd på arbeidstidsbestemmelser og andre lønns- og arbeidsvilkår, arbeid uten arbeidstillatelse og manglende bokføring av inntekter. Erfaring viser at det også forekommer grov kriminalitet *under dekke av* å drive virksomhet, for eksempel gjennom fiktiv fakturering og hvitvasking av inntekter.

Et karakteristisk trekk ved arbeidslivskriminalitet er innslaget av multikriminalitet.

Arbeidslivskriminalitet kjennetegnes ved et eller flere av følgende elementer:

- Skatte- og avgiftskriminalitet - overtredelse av ligningsloven, skattebetalingsloven og merverdiavgiftsloven
- Grove regnskaps- og bokføringsovertredelser – uriktige og mangelfulle regnskap og bruk av fiktiv/uriktig dokumentasjon.
- Korrupsjon.
- Utroskap – ulovlig tapping av selskaper.
- Konkurskriminalitet.
- Hvitvasking.
- Valutasmugling.
- Menneskehandel.
- Trygdesvindler – mottak av trygd samtidig som det arbeides svart
- Grove bedragerier – bestillingsbedragerier, fakturasvindler, bedragerier mot finansnæringen.
- Uriktige eller falske opplysninger og dokumentasjon til offentlig myndighet – herunder bruk av falsk identitet og registrering av uriktig informasjon i offentlige registre.
- Grove brudd på arbeidsmiljøloven.
- Utbytting av arbeidskraft i strid med lov og avtale.
- Overtredelse av utlendingsloven – bruk av ulovlig arbeidskraft.

Forholdet til sosial dumping

Arbeidslivskriminalitet handler om straffbare forhold, mens sosial dumping ikke nødvendigvis gjør det. Det vil i mange sammenhenger være sammenfall mellom sosial dumping/useriøse arbeidsforhold og brudd på ulike lover som regulerer arbeidslivet, men ikke alltid. Innsatsen mot sosial dumping favner stort sett videre enn tiltakene mot arbeidslivskriminalitet vil gjøre, samtidig som det kan være eksempler på kriminalitet i arbeidslivet som ikke går ut over arbeidstakerne. Sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er derfor delvis overlappende.

Forholdet til økonomisk kriminalitet

Arbeidslivskriminalitet utgjør en del av den økonomiske kriminaliteten. Tiltakene mot arbeidslivskriminalitet vil også ha betydning for arbeidet mot økonomisk kriminalitet generelt. Tiltak nr. 4-8 i denne strategien er en del av regjeringens politikk for å forsterke innsatsen mot økonomisk kriminalitet. Regjeringen vil følge opp at innsats mot arbeidslivskriminalitet blir prioritert innenfor disse tiltakene. Regjeringen vil komme med ytterligere tiltak for å forsterke innsatsen mot økonomisk kriminalitet.

Omfanget av utfordringene

Det er bred enighet mellom aktører som Politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og partene om at utfordringene med kriminalitet i arbeidslivet er økende. Det viser seg imidlertid å være krevende å få en helhetlig oversikt over fenomenet arbeidslivskriminalitet. Det foreligger heller ingen sikre opplysninger om omfanget (jf. situasjonsbeskrivelse utarbeidet av politiet og en rekke offentlige kontrolletater). Erfaringene fra blant annet Arbeidstilsynets tilsynsinnsats er at det i enkelte deler av arbeidslivet foregår omfattende brudd på arbeidsmiljølovgivningen. Tilsynsmyndighetene ser at dette i økende grad står i sammenheng med brudd på annen lovgivning. Denne utviklingen har gått raskt, og har fått en rekke aktører til å advare mot at en sammensatt og organisert form for kriminalitet ser ut til å infrisere deler av norsk arbeidsliv.

Arbeidsmarkedskriminalitet i Norge – situasjonsbeskrivelse 2014

Rapport utarbeidet av arbeidsgruppe med deltakere fra Kripos, Politiets utlendingsenhet, Økokrim, Arbeidstilsynet, NAV, Skatteetaten, Utlendingsdirektoratet, Mattilsynet, Toll- og avgiftsetaten og Kriminalomsorgsdirektoratet.

Kapittel 4.4 Omfang s 14-15

Kontrolletatene har relativt god innsikt i utvalgte former for arbeidsmarkedskriminalitet, og de har en grov oppfatning av omfanget av problemet innenfor sine virkeområder. Det mangler derimot en helhetlig oversikt over både aktører og aktiviteter innenfor arbeidsmarkedskriminaliteten, og det er derfor knyttet stor usikkerhet til omfanget av fenomenet.

Det virker likevel klart at det i visse bransjer i Norge har oppstått et marked for varer og tjenester som er basert på lave personalkostnader, der de lave kostnadene skyldes brudd på arbeidsmiljøloven, eventuelt også allmenngjøringsloven i de allmenngjorte bransjene. Som oftest foreligger det indikasjoner på brudd på andre regelverk også, blant annet skatte- og avgiftsregler. Utsatte bransjer er blant annet bygg og anlegg, renhold, restaurant og uteliv, landbruk, verftsindustri, transport og fiskeindustri.

Utfordringer for lønnsdannelsen

Kriminalitet og useriøse forhold undergraver de verdiene som er grunnlaget for partssamarbeidet i norsk arbeidsliv. Holden-utvalget (NOU 2013:13), som i sin innstilling vurderte utfordringene for lønnsdannelsen i Norge, uttalte at det er nødvendig med ordninger for å motvirke sosial dumping og lavlønnskonkurransen i lang tid framover. Utvalget var ledet av professor Steinar Holden. Alle hovedorganisasjonene i arbeidslivet var representert i utvalget.

Arbeidsinnvandring – Lønndannelsen og utfordringer for norsk økonomi

Holden-utvalgets innstilling (NOU 2013:13) – punkt 14 i utvalgets vurderinger og hovedkonklusjoner:

Selv om myndighetene ikke kan styre arbeidsinnvandringen fra EØS-land direkte, bør det tilgjengelige handlingsrommet brukes for å bidra til at innvandringen fungerer best mulig. Det er nødvendig med ordninger for å motvirke sosial dumping og lavlønnskonkurransen i lang tid framover. Allmenngjøringsinstituttet spiller en viktig rolle ved å motvirke svært lave lønninger i en del bransjer, men kan også ha problematiske sider. Myndighetene og partene bør løpende vurdere om allmenngjøringsordningen fungerer tilfredsstillende. Også gode kontrollordninger under Arbeidstilsynet og andre relevante instanser som politiet og skatteetaten, og godt samspill mellom instansene, er viktig.

Utfordringer i arbeidsgiverkontrollen

Kontroll med arbeidsgivere gjennomføres i dag av flere ulike aktører. På skattesiden er ansvaret delt mellom Skatteetatens kontroll og de kommunale skatteoppkrevernes kontroll. Kontrollomfanget hos skatteoppkreverne er i stor grad avhengig av den enkelte kommunes prioriteringer. Mer enn 70 prosent av skatteoppkreverkontorene bruker mindre enn ett årsverk på arbeidsgiverkontroll, og 16 kommuner gjennomfører ikke arbeidsgiverkontroll i det hele tatt (2013). Manglende eller dårlig arbeidsgiverkontroll øker risikoen for konkurransevridning, hvor det seriøse næringslivet taper for de som velger å drive uredelig virksomhet. Vi kan også risikere at useriøse aktører i større grad velger å etablere virksomheten sin i kommuner der de vet at kontrolldekningen er lav.

3. Strategi mot arbeidslivskriminalitet – prioriterte områder og tiltak

Oversikt over tiltak

Nr	Tiltak	Ansvarlig departement
Samarbeid med partene i arbeidslivet		
1	Strategisk samarbeid mot arbeidslivskriminalitet	Statsministerens kontor koordinerer
2	Videreutvikle treparts bransjesamarbeid i utsatte bransjer	Arbeids- og sosialdepartementet
Kontroll og oppfølging		
3	Utvide det regionale og lokale samarbeidet mellom etatene	Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer
4	Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter	Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet
5	Styrket informasjonsdeling mellom kontrolletatene og mellom kontrolletatene og politiet	Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer
6	Mer effektiv sanksjonering av lovbrudd innen økonomisk kriminalitet	Justis- og beredskapsdepartementet, Finansdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet
7	Bokoordinatorer i politiet	Justis- og beredskapsdepartementet
8	Næringslivskontakter i politidistriktene	Justis- og beredskapsdepartementet
Innkjøp		
9	Innføre en hjemmel i regelverket for offentlige anskaffelser for å kunne begrense antallet kontraktsledd i bransjer der det er særskilte utfordringer	Nærings- og fiskeridepartementet
10	Innføre et krav i regelverket for offentlige anskaffelser om at virksomhetene har lærlinger på de områder hvor det er særlig behov	Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet
11	Etablere ordning som gjør det lettere å kontrollere om leverandører er seriøse	Nærings- og fiskeridepartementet
12	Veileder om beste praksis for etterlevelse av forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige anskaffelser	Arbeids- og sosialdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet
Kunnskap		
13	Godkjenning av utenlandsk fagutdanning	Kunnskapsdepartementet
14	Videreutvikle ordningen med sentral godkjenning for foretak i bygge- og anleggsnæringen, og utrede mulige modeller for registre eller godkjenningsordninger som synliggjør om foretak følger regelverket	Kommunal- og moderniseringsdepartementet

15	Forbedre id-kort-ordningen (<i>ordningen med HMS-kort</i>) i bygg/anlegg og renhold	Arbeids- og sosialdepartementet
16	Presisere byggherreforskriften – krav om elektroniske oversiktslister og fødselsnummer	Arbeids- og sosialdepartementet
17	Evaluere tiltak som er satt i gang for å motvirke sosial dumping og useriøsitet i arbeidslivet	Arbeids- og sosialdepartementet
18	Kartlegge utleie av arbeidskraft	Arbeids- og sosialdepartementet
19	Kartlegge omfanget av den svarte økonomien	Finansdepartementet
Informasjon		
20	Utvide informasjonstilbudet til utenlandske arbeidstakere i Norge	Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer
Internasjonalt samarbeid		
21	Forsterke samarbeidet med tilsynsmyndigheter i andre land – oppfølging av EUs innsats mot arbeid som ikke innrapporteres til myndighetene	Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer
22	Gjennomføre håndhevingsdirektivet til utsendingsdirektivet i norsk rett	Arbeids- og sosialdepartementet

Samarbeid med partene i arbeidslivet

Strategisk samarbeid mot arbeidslivskriminalitet

Regjeringen vil samarbeide med partene i arbeidslivet om en bred og vedvarende innsats mot arbeidslivskriminalitet. Som en del av forberedelsene til strategien mot arbeidslivskriminalitet er det blitt holdt toppmøte med deltakere fra berørte myndighetsorganer og organisasjoner. Denne type samarbeid vil bli videreført og fulgt opp innenfor rammene av Regjeringens kontaktutvalg med partene i arbeidslivet, med vekt også på virkningene for lønnsdannelsen og norsk økonomi. Det skal holdes toppmøte om temaet i år med hovedtariffrevisjon, første gang i 2016.

Ansvar: Statsministerens kontor koordinerer

Videreutvikle treparts bransjesamarbeid i utsatte bransjer

I renhold, uteliv og for deler av transportbransjen er det i gang treparts bransjeprogram i samarbeid mellom myndighetene og partene. I bygge- og anleggsnæringen samarbeider myndighetene og partene om tiltak innen helse-, miljø og sikkerhet som har som mål å bidra til en skadefri næring. Gjennom disse samarbeidsflatene med partene i arbeidslivet vil også myndighetene vurdere videre oppfølging av forslag om tiltak som kommer fra partene, for å øke seriøsiteten i de aktuelle bransjene.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Kontroll og oppfølging

Arbeidslivskriminalitet innebærer som oftest brudd på *ulike* typer regelverk. Styrket samarbeid mellom flere offentlige etater er derfor vesentlig for å bekjempe denne type kriminalitet. I 2015 skal det gjennomføres flere felles tiltak mellom Arbeidstilsynet, Skatteetaten, Politiet, NAV Kontroll og andre offentlige etater. For å bekjempe arbeidslivskriminalitet må etatene kunne utveksle informasjon og samordne sine ressurser best mulig. Mange steder foregår det allerede et omfattende samarbeid mellom etatene. Dette skal settes i system og følges opp nasjonalt, regionalt og lokalt.

Regjeringen har foreslått reformer i skatte- og avgiftsforvaltningen. Overføring av arbeidsgiverkontrollen, som i dag utføres av de kommunale skatteoppkreverne, til Skatteetaten er et svært viktig tiltak i kampen mot svart økonomi, som vil gi mer korrekt fastsettelse av skatter og avgifter, øke etterlevelsen og dermed sikre skatteinntektene til fellesskapet.

Utvide det regionale og lokale samarbeidet mellom etatene

Det skal legges til rette for et utvidet praktisk operativt samarbeid på regionalt og lokalt nivå slik at dette blir mer forpliktende, og formaliseres for eksempel gjennom samarbeidsavtaler. Lokalt må etatene kunne handle raskt og gå sammen om tilsyn når det er behov. Departementene vil i tildelingsbrevene for 2015 be etatene om å legge til rette for utvidet operativt samarbeid på regionalt og lokalt nivå. Det skal gjennomføres en ekstern evaluering av hvordan det lokale samarbeidet mellom etatene fungerer. Utredningen skal foreligge i løpet av første halvår 2016.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter

Det er viktig å legge til rette for at politiet og kontrolletatene kan utnytte etterretningsinformasjon samlet for å utvikle og gjennomføre en mer effektiv, slagkraftig og treffsikker kriminalitetsbekjempelse.

Politidirektoratet og Skattedirektoratet gis i oppdrag å utrede etablering av et *nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter* for politiet og kontrolletatene, der blant annet Skatteetaten, NAV og Arbeidstilsynet vil inngå. Utredningen og etableringen skal skje i samarbeid med relevante kontrolletater og Riksadvokaten. Senteret skal utarbeide et løpende nasjonalt trusselbilde for felles strategiske tiltak innen økonomisk kriminalitet, herunder også arbeidslivskriminalitet, og utarbeide konkrete etterretningsrapporter som gir grunnlag for felles innsats mot kriminelle aktører og nettverk.

Senteret skal rapportere til *Det sentrale samarbeidsforumet* som fra 2015 består av Riksadvokaten, politidirektøren, økokrimsjefen, skattedirektøren og arbeids- og velferdsdirektøren. I tillegg vil direktøren for Arbeidstilsynet fra 2015 delta på møter i forumet. Samarbeidsforumet skal gjennom de deltakende etater treffe beslutninger om felles prioriteringer og koordinering av etatenes aktiviteter, slik at det blir en operativ oppfølging av rapportering fra det nasjonale analyse og etterretningssenteret.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet

Styrket informasjonsdeling mellom kontrolletatene og mellom kontrolletatene og politiet

Informasjonsdeling er en av de viktigste premissene for å få til et effektivt tverretatlig samarbeid mellom kontrolletatene og politiet. Regjeringen vil legge til rette for en styrket informasjonsdeling i arbeidet med å forebygge og bekjempe økonomisk kriminalitet.

Politidirektoratet, i samarbeid med kontrolletatene, gis i oppdrag å opprette en tverretatlig arbeidsgruppe som skal utarbeide en nasjonal veileder for informasjonsdeling mellom kontrolletatene, og mellom kontrolletatene og politiet. Arbeidsgruppen skal videre kartlegge om det finnes svakheter i dagens regelverk som hindrer en effektiv kriminalitetsbekjempelse, herunder kort skissere forslag til eventuelle lovendringer.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

Mer effektiv sanksjonering av lovbrudd innen økonomisk kriminalitet

En effektiv sanksjonering av lovbrudd innen økonomisk kriminalitet er et viktig bidrag for å sikre etterlevelse av regelverket. Regjeringen ønsker et sanksjonssystem hvor

risikoen for å bli tatt øker, samtidig som ressursene i kontrolletatene og politi- og påtalemyndighet utnyttes på en bedre måte.

Dersom sanksjoneringen av de mindre alvorlige lovbruddene «flyttes» fra straffesakskjeden til kontrollkjeden vil en kunne oppnå at flere lovbrudd sanksjoneres, at reaksjonen kommer raskere, og at politiressurser frigjøres og kan brukes til de mer alvorlige og komplekse sakene.

Regjeringen vil at handlingsrommet for bruk av administrative sanksjoner utnyttes effektivt, særlig innenfor skatte- og avgiftslovgivningen, regnskap- og bokføringslovgivningen og lovgivningen som regulerer trygde- og velferdsytelser. Med sikte på å øke området for administrative sanksjoner skal allerede igangsatt arbeid gis prioritet. I tillegg skal det kartlegges om det er andre mindre alvorlige lovbrudd hvor det er mer hensiktsmessig å ilegge en administrativ sanksjon i stedet for en straffereaksjon. Nødvendige regelverksendringer vil deretter foreslås.

For å styrke rettssikkerheten ved ileggelse av administrative sanksjoner vil Regjeringen som ledd i oppfølgingen av NOU 2003: 15 *Fra bot til bedring*, legge fram forslag til et nytt kapittel i forvaltningsloven.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet, Finansdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet

Bokoordinatorer i politiet

Regjeringen vil styrke arbeidet mot konkursskriminalitet og konkursgjengangere, blant annet for en mer effektiv bekjempelse av kriminalitet knyttet til arbeidslivet.

Det skal etableres bokoordinatorer i de største politidistriktene etter mønster av «Oslo modellen». Politidirektoratet, sammen med Konkursrådet, gis i oppdrag å utarbeide en nasjonal standard for anmeldelser fra bostyrere og samarbeidsrutiner mellom politiet, bostyrerne og skifterettene med basis i erfaringene fra «Oslo modellen».

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

Næringslivskontakter i politidistriktene

Næringslivet og det sivile samfunn, blant annet partene i arbeidslivet, har i mange sammenhenger bedre mulighet enn politiet til å forebygge og redusere kriminalitet, ikke minst når det gjelder kriminalitet knyttet til arbeidslivet.

Det skal etableres næringslivskontakter i de «nye» politidistriktene etter mønster fra stillingen som næringslivskontakt ved Kripas. Næringslivskontaktene skal sikre et godt lokalt samarbeid mellom politiet, næringslivet, relevante organisasjoner og andre aktører i det sivile samfunn. Dette vil bidra både til proaktive og treffsikre tiltak i næringslivet og hos andre private aktører, og en kunnskapsbasert kriminalitetsbekjempelse i politiet.

Politidirektoratet gis i oppdrag å samordne innsatsen til de nye næringslivskontaktene med den etablerte næringslivskontakten ved Kripos.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

Innkjøp

Det offentlige må gjennom sine anskaffelser gå foran i arbeidet med å fremme et seriøst arbeidsliv. Forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter gjennomfører ILO-konvensjon nr. 94 om arbeidsklausuler i offentlige arbeidskontrakter i norsk rett.

Innføre en hjemmel i regelverket for offentlige anskaffelser for å kunne begrense antallet kontraktsledd i bransjer der det er særskilte utfordringer
Regjeringen vil, i forbindelse med arbeidet med Forenklingsutvalgets innstilling, foreslå en hjemmel i regelverket for å kunne stille krav om maksimalt antall ledd i kontraktskjeden ved offentlige anskaffelser i bransjer der det er særskilte utfordringer. Det vil kunne gjøre det enklere å føre kontroll og ha kommunikasjon med de enkelte leddene i kjeden. En slik hjemmel gjennomføres i forskrift og endringen kan tre i kraft fra sommeren 2015. Forholdet til EØS-retten må avklares.

Ansvar: Nærings- og fiskeridepartementet

Innføre et krav i regelverket for offentlige anskaffelser om at virksomhetene har lærlinger på de områder hvor det er særlig behov

Det innføres en bestemmelse i regelverket for offentlige anskaffelser som pålegger oppdragsgivere å stille krav om bruk av lærlinger. Et slikt krav skal, som i dag, bare kunne stilles der det er et definert behov for lære plasser innenfor den aktuelle bransjen. Det skal angis i regelverket hvilke bransjer og/eller områder der det er et særlig behov for lære plasser. Krav om bruk av lærlinger skal gjelde likt for norske og utenlandske leverandører. Det presiseres at det ikke vil være tilstrekkelig at leverandøren bare er tilknyttet en lærlingordning. Leverandøren må ha en eller flere lærlinger i arbeid ved utførelsen av den aktuelle kontrakten. Flere endringer kan gjennomføres i forskrift i 2015, mens pålegget om å stille slike krav krever lovendring og gjennomføres i 2016. Forholdet til EØS-retten må avklares.

Ansvar: Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet

Etablere ordning som gjør det lettere å kontrollere om leverandører er seriøse

Det må bli enklere for privatpersoner, det offentlige og bedrifter å kontrollere om leverandører er seriøse. Det skal startes et arbeid med sikte på å etablere en ordning som gjør det lettere å kontrollere om leverandører er seriøse. En slik ordning vil bli basert på nødvendige opplysninger fra relevante myndigheter og registre.

Ansvar: Nærings- og fiskeridepartementet

Veileder om beste praksis for etterlevelse av forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter

Regelverket om offentlige anskaffelser er viktig for å sette standarder i arbeidslivet og representerer et direkte virkemiddel overfor aktørene i markedet. Veiledning og utvikling av standarder for hva som er "beste praksis" er viktig for å gjøre det enkelt for virksomhetene å drive seriøst. DIFI (Direktoratet for forvaltning og IKT) utarbeider en veileder om beste praksis for etterlevelse av forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. Veilederen vil foreligge i mars 2015.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Kunnskap

Veiledning og informasjon må i større grad rettes inn mot utenlandske arbeidstakere som er i Norge for kortere tid. De tiltak som er innført mot useriøse arbeidsforhold må evalueres.

Godkjenning av utenlandsk fagutdanning

Sentralt i kampen mot arbeidslivskriminalitet er bedre system for kontroll med fagkompetanse, for å kunne stille krav til godkjent kompetanse i for eksempel kontrakter eller ved anbud. Det er satt i gang et arbeid med å etablere en nasjonal godkjenningsordning for utenlandsk fagutdanning. Kunnskapsdepartementet vil få forslag til behandling tidlig i 2015.

Ansvar: Kunnskapsdepartementet

Videreutvikle ordningen med sentral godkjenning for foretak i bygge- og anleggsnæringen, og utrede mulige modeller for registre eller godkjenningsordninger som synliggjør om foretak følger regelverket

Det kan være en utfordring for private tiltakshavere og foretak i byggenæringen å finne lovlydige leverandører. Som et virkemiddel skal derfor ordningen med sentral godkjenning for foretak i bygge- og anleggsnæringen skal videreutvikles. Videre skal det utredes mulige modeller for registre eller godkjenningsordninger som synliggjør hvorvidt foretak følger regelverket.

Ansvar: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Forbedre id-kort-ordning (ordningen med HMS-kort) i bygg og renhold

Id-kortordningen (HMS-kort) skaper bedre oversikt over aktørene i bransjene, og dette bidrar til mer effektivt tilsyn. Det er satt i gang et arbeid med å videreutvikle ordningen med sikte på å legge til rette for sanntid-oppslag mot offentlige registre. Det skal også iverksettes tiltak for å motvirke misbruk av kortene.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Presisere byggherreforskriften – krav om elektroniske oversiktslister og fødselsnummer

Det skal presiseres i byggherreforskriften at oversiktslisten over alle som utfører arbeid på bygge- eller anleggsplassen skal føres elektronisk og inneholde fødselsnummer, i tråd med kravene til personallister etter bokføringsloven.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Evaluere tiltak som er satt i gang for å motvirke sosial dumping og useriøsitet i arbeidslivet

Regjeringen vil evaluere tiltakene mot uakseptable lønns- og arbeidsvilkår som hittil er satt i verk. En del av virkemidlene er nylig blitt evaluert. I løpet av 2014-2015 gjennomføres det en analyse av hvordan allmenngjøring virker på lønnsdannelsen og arbeidsmarkedet. Det er også satt i gang et flerårig forskningsprosjekt (2014-2018) om ulike tilknytningsformer i arbeidsmarkedet (faste ansettelse, midlertidig, innleie, entrepris m.v.). I 2015 vil det settes i gang en evaluering av forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (vedtatt i 2008), og ordningen med offentlig godkjenning av renholdsvirksomheter (vedtatt i 2012). Det samlede omfanget av tiltak skal vurderes på grunnlag av gjennomførte og planlagte evalueringer.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Kartlegge utleie av arbeidskraft

Det skal ses på behovet for bedre statistikk og kunnskap om utleie av arbeidskraft. Som grunnlag skal det redegjøres for de generelle utviklingstrekk som preger bemanningsbransjen. En utredning om hvordan likebehandlingsreglene i vikarbyrådirektivet etterleves gjennomføres i løpet av 2015. En slik utredning skal vurdere håndhevingen av likebehandlingsreglene og eventuelle behov for nye tiltak.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Kartlegge omfanget av den svarte økonomien

Skatteetaten vil kartlegge mulighetene for å beregne skattegapet i Norge. Gjennom en beregning av skattegapet vil det være mulig å si noe om omfanget til den svarte økonomien. Skatteetaten vil i dette arbeidet samarbeide og utveksle erfaringer med skatteadministrasjoner i Sverige, Danmark, Storbritannia som har lengre erfaringer med å kartlegge skattegapet og den svarte økonomien. Skatteetaten vil også være i dialog med relevante forskningsmiljøer. Bedre kunnskap om og forståelse av den svarte økonomien vil kunne gi gode innspill til myndighetens bekjempelse av økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet.

Ansvar: Finansdepartementet

Informasjon

Utvide informasjonstilbudet til utenlandske arbeidstakere i Norge

Det skal gjøres en samlet gjennomgang av informasjonstilbudet til utenlandske arbeidstakere og gjennomføres tiltak for å gjøre dette bedre kjent. Det er en særlig utfordring å nå bedre fram til utsendte arbeidstakere. I samarbeid med kontrollstatene og Servicesentrene for utenlandske arbeidstakere skal det i løpet av 2015 kartlegges hvilke kontaktpunkter som kan benyttes for å nå frem med god og målrettet informasjon om den enkeltes rettigheter i norsk arbeidsliv og hvor man kan henvende seg.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

Internasjonalt samarbeid

Forsterke samarbeidet med tilsynsmyndigheter i andre land – oppfølging av EUs innsats mot arbeid som ikke innrapporteres til myndighetene

EU-kommisjonen vil i løpet av 2015 etablere en felles europeisk plattform for å styrke samarbeidet mellom arbeidstilsyn og andre håndhevingsmyndigheter i medlemslandene. Det er foreslått at EØS-landene kan delta som observatører i møtene. Plattformen vil omfatte problemstillinger som er sentrale for norske kontroll- og tilsynsetater i deres arbeid for å bekjempe regelbrudd og kriminalitet i arbeidslivet. Regjeringen vil sikre at norske myndigheter aktivt følger opp denne saken.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

Gjennomføre håndhevingsdirektivet til utsendingsdirektivet i norsk rett

Håndhevingsdirektivet ble vedtatt i EU i mai 2014, og har til formål å sikre at arbeidstakere som er utsendt i forbindelse med tjenesteyting i andre medlemsland får den beskyttelsen de har krav på i henhold til utsendingsdirektivet.

Håndhevingsdirektivet faller inn under EØS-avtalen virkeområde og skal gjennomføres i norsk rett innen 18. juni 2016. Håndhevingsdirektivet fokuserer på styrket håndheving og samarbeid mellom kontrollstatene på tvers av landegrensene, og gir et klart signal om at omgåelser og lovbrudd er uakseptabelt. Direktivet bygger opp under regjeringens målsetting om å styrke myndighetssamarbeidet i kampen mot arbeidslivskriminalitet.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Oppfølging av tiltak som er varslet

Tiltakene som er omtalt over vil stå i nær sammenheng med og bli forsterket av en rekke tiltak som allerede er gjennomført eller som er foreslått i andre sammenhenger:

Skjerpert straffenivå i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven

Regjeringen har fremmet forslag om å heve strafferammene i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven og innføre et medvirkningsansvar for brudd på allmenngjøringsloven. Dette gir et tydelig signal om at straffenivået for lovbrudd bør økes, og at det i større grad bør idømmes fengselsstraff i saker der det foreligger straffskjerpene omstendigheter. Regjeringen har samtidig foreslått å fjerne straffeansvaret for kapitler i arbeidsmiljøloven hvor straff ikke er hensiktsmessig, der vil blant annet overtredelsesgebyr være et egnet virkemiddel.

Styrket operativt samarbeid mellom Arbeidstilsynet, Skatteetaten, Politiet og NAV

I statsbudsjettet for 2015 er det tildelt 8,3 mill. kroner hver til Arbeidstilsynet, Skatteetaten og Politiet for å utvikle felles operativ innsats. NAV Kontroll vil også inngå i dette arbeidet. Satsingen vil blant annet innebære felles innsatsgrupper og felles tilsyn som enklere kan avdekke ulovlige forhold.

Styrking av politiet

Politiets budsjett styrkes betydelig i statsbudsjettet 2015. Det vil settes av dedikerte ressurser til bekjempelse av økonomisk kriminalitet, og oppfølgingen av disse straffesakene vil på denne måten styrkes.